

Juni 2022

Duurzaamheids sessie Standhazensedijk Drimmelen

Verslaglegging van de duurzaamheidsambities en duurzame kansen voor de Dijkversterking van de Standhazensedijk te Drimmelen

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De duurzaamheidssessie.....	4
3. Duurzaamheidsroos Standhanzensedijk.....	5
4. Toelichting ambitieniveaus & kansen.....	6
5. Afsluiting en vervolg.....	10

1. INLEIDING

Aanleiding en toelichting op de sessie

Aanleiding

Aan de rivier de Amer ligt een vertakking in Drimmelen. Net onder de Biesbosch en tussen een recreatiegebied dat volop gebruik maakt van de voordelige ligging en het aangelegde strand. Het voorland van de Standhazensedijk staat sinds 2016 in open verbinding met de Amertak en daarmee met het buitenwater. Het buitenwater is daarmee direct tegen de dijk aan komen te staan (schaardijk). Sinds 2017 zijn aan de binnenzijde van de dijk zandmeevoerende wellen in de teensloot waarneembaar. Bij hogere buitenwaterstanden kunnen deze zandmeevoerende wellen uitgroeien tot pipes die de kering ondermijnen. Binnen 2 jaar moet de Standhazensedijk zijn versterkt om deze toekomstige pipes te voorkomen.

Verslag

Voor u ligt een verslag van de duurzaamheids sessie van de Standhazensedijk. Deze sessie had als doel het inventariseren van de ambities van het Waterschap Brabantse Delta (WSBD) en de kansen die er op dit project van toepassing zijn.

Afbeelding 1: projectgebied Standhazensedijk

Aanpak DGWW

Tijdens de sessie maakten we gebruik van de Duurzaamheidsroos. Een vertaling van het Ambitieweb (één van de instrumenten uit de Aanpak Duurzaam GWW) opgesteld door het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Als één van ruim 100 organisaties nam WSBD deel aan de Green Deal Duurzaam GWW*. Met de ondertekening van de Green Deal hebben de waterschappen uitgesproken werk te willen maken van duurzaamheid in al hun projecten. Daarmee streven de partijen naar een integrale borging van duurzaamheid. Alle ondertekenende partijen doen dit volgens de gezamenlijke Aanpak Duurzaam GWW.

Het Ambitieweb is één van de instrumenten uit de Aanpak Duurzaam GWW en helpt om focus aan te brengen in de duurzaamheidsambitie. De Duurzaamheidsroos doet in principe hetzelfde, maar dan met relevante thema's voor dijkversterkingen. De duurzaamheidsambitie komt tot stand door bestuurlijk vastgelegde doelen en ambities te combineren met kennis van het project en het projectgebied: waar zien we kansen om extra duurzame meerwaarde te bereiken, bovenop de bestaande projectdoelen en -uitgangspunten?

Leeswijzer

Het verslag is als volgt opgebouwd: eerst wordt de Duurzaamheidsroos nader toegelicht. Daarna komen de verschillende ambities aan de orde met betrekking tot het ambitieniveau, een onderbouwing van de ambitieniveaus en de project specifieke kansen, maatregelen en vervolgacties. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de kansen en maatregelen

* De Green Deal is inmiddels afgelopen en heeft plaatsgemaakt voor een manifest dat ondersteund wordt door alle Waterschappen en andere organisaties.

2. De duurzaamheidssessie

Werkwijze van de sessie

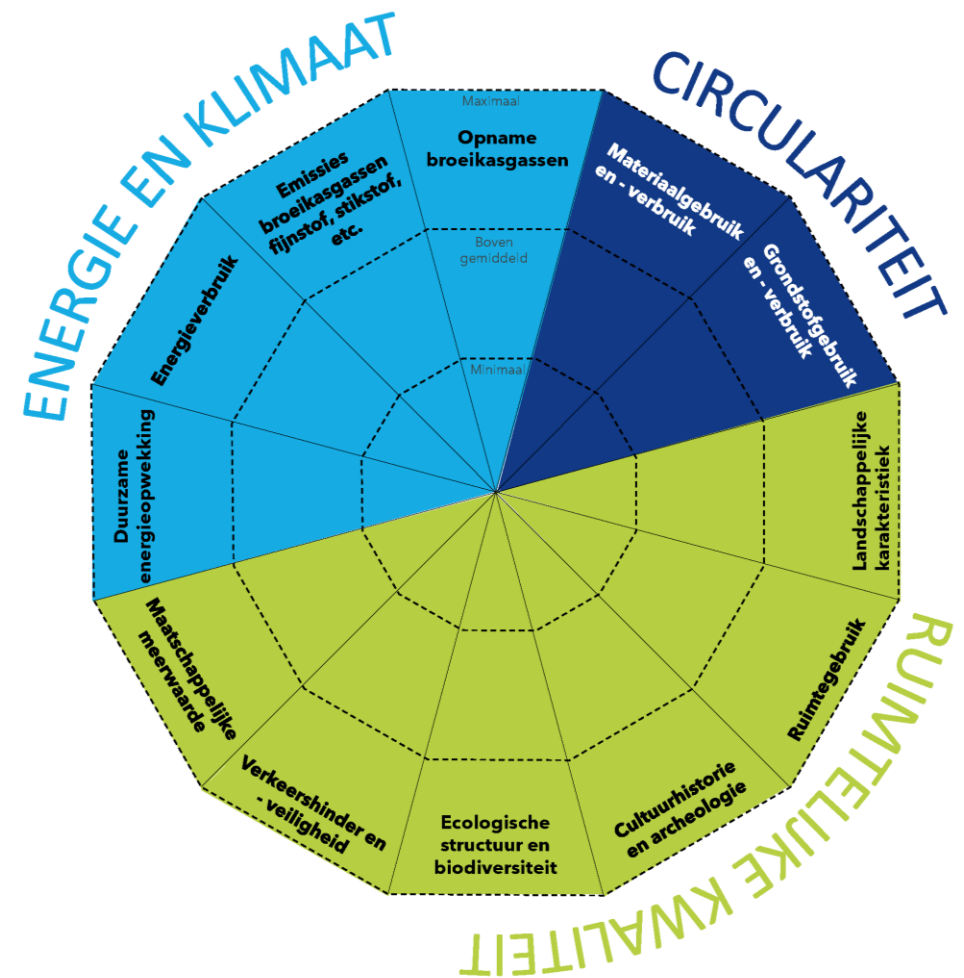
Werkwijze

Op 16 mei vond de Duurzaamheidssessie voor de Standhazensedijk te Drimmelen plaats. De sessie was erop gericht om tot concrete duurzame ontwerpuitgangspunten en maatregelen te komen. Hierbij werd gebruikgemaakt van de Duurzaamheidsroos. De Duurzaamheidsroos helpt om eenvoudig en in één oogopslag de gezamenlijke ambities weer te geven en helpt focus aan te brengen op de voor in dit project belangrijke thema's. Bij de sessie waren verschillende projectteamleden van WSBD en TAUW aanwezig evenals iemand van het HWBP.

Voorafgaand aan de sessie hebben we deelnemers gevraagd na te denken over mogelijke duurzame kansen voor de Standhazensedijk. Vervolgens hebben we deze kansen in kleine groepjes besproken en verder aangevuld.

De inventarisatie van de duurzaamheidskansen hielp vervolgens bij het bepalen van de ambitieniveaus per thema. Daar waar weinig tot geen kansen werden gezien kon ook geen hoge ambitie worden gesteld. Iedere deelnemer aan de sessie werd na het kansengesprek gevraagd om een ambitieniveau per thema aan te geven. Hier is vervolgens gezamenlijk het gesprek over gevoerd wat heeft geresulteerd in een ambitieniveau per thema.

Als afronding van de sessie werden er afspraken gemaakt over het vervolg.

Figuur 2: Een overzicht van de Duurzaamheidsroos. De Duurzaamheidsroos bestaat uit 12 verschillende thema's met 3 overkoepelende duurzaamheidsthema's: energie en klimaat, circulariteit en ruimtelijke kwaliteit.

3. Duurzaamheidsroos Standhazensedijk

Een ambitieniveau per thema

Ambitiebepaling

Het gezamenlijke gesprek tijdens de sessie van 16 mei heeft geleid tot de Duurzaamheidsroos die hiernaast is weergegeven.

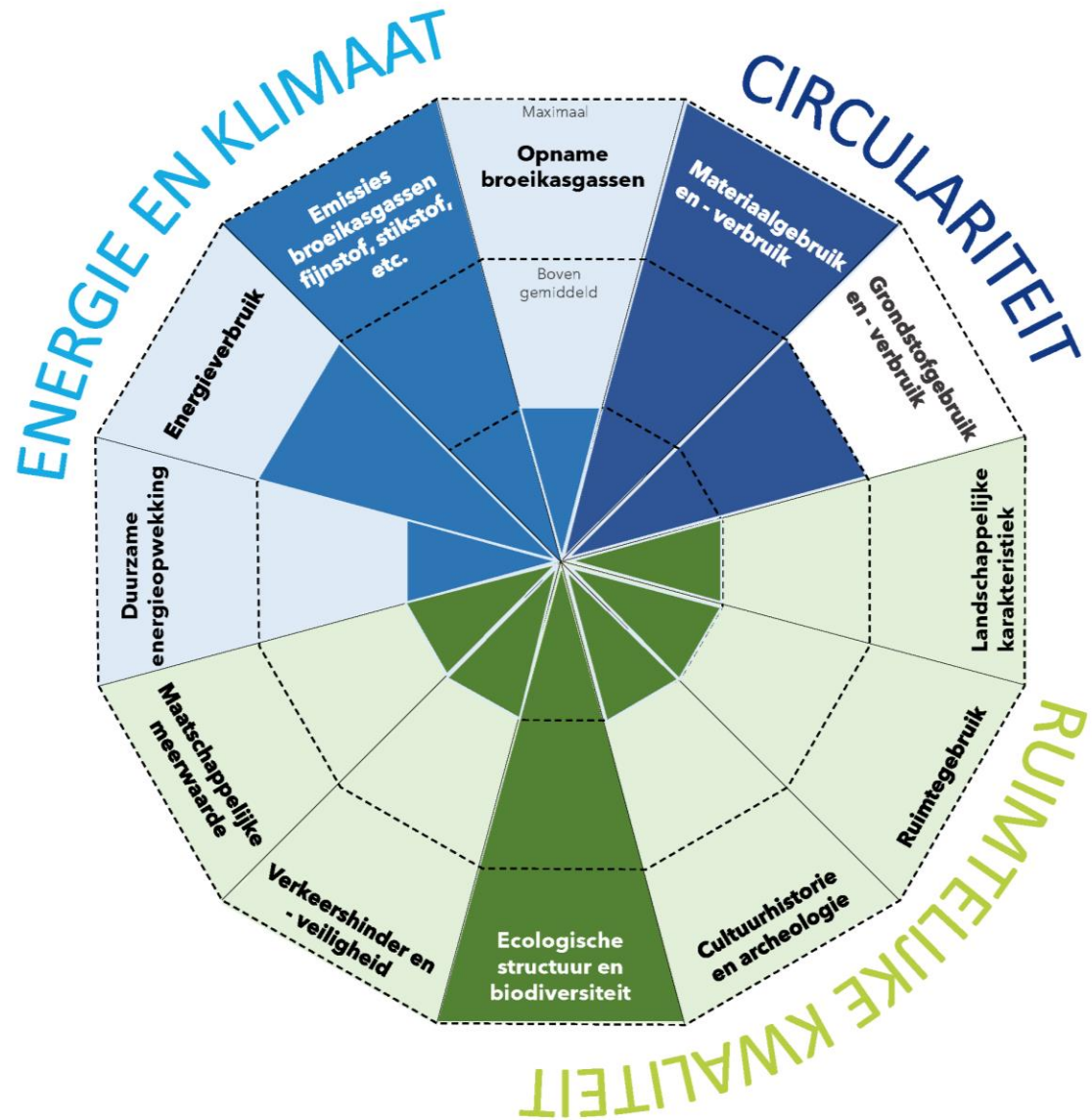
Bij het bepalen van de ambitieniveau keken we in hoeverre er al aandacht is voor de 12 thema's in het project en op welke thema's we nog ruimte zien voor die 'extra plus'.

Een minimale ambitie betekent dus niet dat een thema niet belangrijk is. Er is alleen geen aanvullende ambitie op nodig, omdat het thema in de huidige projectdoelstellingen en/of wet- en regelgeving al gedekt is.

Een bovengemiddelde ambitie betekent dat er actief gezocht wordt naar koppelkansen. Dit zijn relatief eenvoudig te realiseren maatregelen die over het algemeen weinig extra financiële middelen en tijdsinspanning vragen.

Thema's die een maximale ambitie hebben gekregen stijgen hier bovenuit omdat er op deze thema's wel de behoefte ligt een extra inspanning te leveren. Om zo binnen de scope van dit project het maximaal haalbare voor deze thema's eruit te halen.

Een toelichting op de gekozen ambitieniveaus wordt op de volgende pagina's gegeven.

Figuur 3: Een overzicht van de ingevulde Duurzaamheidsroos.

4.Toelichting ambitieniveaus & kansen

Thema: Energie en Klimaat

Het thema Energie en Klimaat heeft betrekking op het energiegebruik in de verschillende levensfasen van een object of systeem, van aanleg tot en met sloop (en beheer) en op de CO₂-emissie en andere broeikasgassen die daarmee gepaard gaat. Om de internationale en nationale doelstellingen op het gebied van energie en klimaat te behalen en tot een fossielvrije energievoorziening te komen zijn drastische maatregelen noodzakelijk op dit thema.

Duurzame energieopwekking – minimaal ambitieniveau

Tijdens de sessie is een minimaal ambitieniveau vastgelegd omdat de scope van het project vrij beperkt is (het betreft geen grote afstand en er worden relatief kleine ingrepen genomen). Energieopwekking op dit deel van de dijk lijkt dan ook geen logische keuze. Wel zijn er goede kansen genoemd die mogelijk in toekomstige dijkversterkingsprojecten een plek kunnen krijgen.

Kansen

- Zonnepanelen op binnentalud, ruimte gebruiken voor zonnepanelen
- Windmolen
- Opladpunt met zonnepanelen(voor de elektrische fiets)
- Zonnefietspad

Energieverbruik – bovengemiddeld ambitieniveau

In het gesprek tijdens de sessie is geconcludeerd dat energieverbruik gaat over het verbruik van energie in de uitvoering en onderhoudsfase. In de projectscope zelf zitten namelijk geen elementen die energie gebruiken. Er is daarom ook niet gekozen voor een maximale ambitie. Met een bovengemiddelde ambitie willen we volgens het bestuursakkoord vanuit maatschappelijk belang het energieverbruik mee nemen in de realisatie. Door emissie te verminderen waar dat kan. Hierbij hebben we aandacht voor zowel de uitvoering als het onderhoud. De kansen voor dit thema overlappen met de kansen opgeschreven onder het thema 'Emissies, broeikasgassen, fijnstof, stikstof, etc.'.

Emissies, broeikasgassen, fijnstof, stikstof, etc. – maximaal ambitieniveau

Voor alle deelnemers aan de sessie was het duidelijk dat op dit thema de meeste duurzaamheidswinst op het thema Energie en Klimaat te behalen viel. Met dit project willen we dan ook graag een stuk(je) boven de emissiedoelstellingen in andere projecten uitkomen. Hoe hoog dit emissieloze percentage wordt hangt af van de ontwikkelingen die tot de realisatie plaatsvinden en de afspraken die worden gemaakt. Met het HWBP zullen afspraken gemaakt moeten worden over de meerkosten die dit met zich mee brengt. Gedurende het proces wordt uitgezocht wat de mogelijkheden zijn en welke maatregel of combinatie van maatregelen het beste invulling geeft aan de ambitie.

Kansen

- CO₂ uitstoot van materieel omlaag, bijvoorbeeld door:
  - Elektrische uitvoering: emissieloos bouwen
  - Emissievrij materieel inzetten op bouwplan
  - Zo dicht mogelijk bij de dijk produceren voor zo min mogelijk vervoer.
  - Materiaal aanvoeren via water
- Zo laag mogelijk MKI reductie 75% of minder
- Beleidsmatig: alle elektrische boten toelaten in de binnenhaven langs de dijk
- De (lokale) markt benutten voor advies

Opname broeikasgassen- minimaal ambitieniveau

Er is gekozen voor een minimaal ambitieniveau op dit thema vanwege de beperkte scope van het project. Daarnaast worden er weinig mogelijkheden gezien om opname van broeikasgassen op de dijk te realiseren. Wel kan er bij de keuze van groen op de dijk worden gekeken of er verschil zit in de stikstofopname tussen verschillende soorten.

Kansen

- Groen(planten) die meer stikstof opvangen

4.Toelichting ambitieniveaus & kansen

Thema: Circulariteit

Schaarste, geopolitiek en aantasting van het milieu en klimaat zetten druk op veel verschillende grondstoffen die we grootschalig inzetten in de Grond-Weg en Waterwerken. De Circulaire Economie (CE) biedt handvatten om het materiaalgebruik en de milieu-impact te reduceren. Dit wordt bereikt door materialen zo lang als mogelijk op hun hoogste kwaliteit binnen de economische kringloop te houden, cirkels te sluiten en op multi-inzetbaarheid te ontwerpen zonder schade aan te brengen aan mens of milieu.

Materiaalgebruik en -verbruik – maximaal ambitieniveau

Er is gekozen voor een maximaal ambitieniveau, omdat de (beperkte) materialen die worden gebruikt in dit project bij voorkeur duurzaam worden gekozen. Dit houdt in dat er wordt gekeken naar de milieu impact van materiaalgebruik nu (huidige MKI waarde). Het houdt echter ook in dat er wordt gekeken naar de toekomstige herbruikbaarheid van het materiaal. Kan het materiaal wat nu wordt toegepast straks elders hergebruikt worden? Of kan het materiaal, zoals geotextiel, straks op een goede manier uit de bodem gehaald worden? In de afweging van de alternatieven richting VKA worden deze aspecten meegenomen. Na vaststelling van het VKA kunnen de verschillende toe te passen materialen inclusief de verschillende varianten in beeld worden gebracht om hier een weloverwogen afweging tussen de maken.

Kans

- Alle (nieuwe) materialen die in de dijk gaan zijn 100% herbruikbaar
- In ontwerp afweging maken tussen kosten, levensduur en herbruikbaarheid materiaal in de toekomst (materiaalkeuze op basis van circulaire principes)
- Materiaalkeuze van het VKA optimaliseren met LCA/Dubocalc
- Hergebruik materiaal van secundaire bouwstoffen (niet meer dan 30% primaire grondstoffen in de dijk)
- Materialen die vrij komen uit de dijk hergebruiken
- Gerecycled materiaal toepassen voor de schermen

Grondstofgebruik en –verbruik – bovengemiddeld ambitieniveau

Omdat er naar verwachting relatief weinig nieuwe grondstoffen (primaire grondstoffen zoals grond, grind, etc.) in dit project toegepast worden ligt de ambitie op dit thema lager dan de circulaire ambitie op materiaalgebruik. Circulariteit is echter ook voor dit thema belangrijk. Vandaar een bovengemiddelde ambitie. Mocht uit het VKA blijken dat er toch voor een alternatieve filterconstructie (grind) gekozen wordt, in plaats van een kunststof scherm, dan stijgt de ambitie op dit thema naar maximaal (hoe kunnen we dit grind zo circulair mogelijk verkrijgen?). Kansen op dit thema richten zich met name op het beperken van grondverzet en hergebruik van grondstoffen.

Kansen

- Tijdens het project moet de aan- en afvoer van primaire grondstoffen zoveel mogelijk voorkomen worden, door:
  - Grond/zand dat vrijkomt uit de teensloot te gebruiken in/op de dijk
  - Grond gestuurd te ontwerpen en uit te voeren (eerst afgraven dan opvullen)
- Wanneer dit niet mogelijk is kijken of benodigde grondstoffen uit nabije omgeving of andere WSBD projecten gehaald kunnen worden

Genoemde kansen die minder kansrijk lijken voor dit project

- Bij (opnieuw) aanleggen van het fietspad herbruikbaar asfalt uit een circulaire stroom gebruiken
- Inzet granulaire filter (zonder geotextiel)

4.Toelichting ambitieniveaus & kansen

Thema: Ruimtelijke kwaliteit

Voor een duurzame leefomgeving is zorgvuldig omgaan met de ruimte van groot belang: de beschikbare ruimte efficiënt benutten, uitbreiding van het bebouwde gebied zo veel mogelijk voorkomen en de ruimte meervoudig benutten waar het kan. Daarbij moeten ruimtelijke ontwikkelingen inspelen op huidige en toekomstige gebruikswensen. Ook moeten cultuurhistorische waarden bewaard worden voor een bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving.

Landschappelijke karakteristiek – minimaal ambitieniveau

Er zijn weinig kansen voor landschappelijke karakteristiek en gebiedsinrichtingen. De verschillende alternatieven voor de dijkversterking tasten het landschap of de beleving hiervan niet aan. Wel kan er nagegaan worden waarom er op dit moment geen schapen op de dijk grazen. Ook is het behouden van de bomen langs Amertak benoemd als randvoorwaarde binnen dit thema.

Ruimtegebruik – minimaal ambitieniveau

De kwelproblematiek veranderen is geen doel op zich, maar het effect op de kwel onderzoeken is wel een wens vanuit de omgeving. Het zou fijn zijn als de gekozen oplossing een positief effect heeft op het kwel, maar dit maakt geen onderdeel uit van de waterveiligheidsopgave (omdat het slechts een klein stukje dijk is kan het probleem niet volledig worden opgelost).

Cultuurhistorie en archeologie – minimaal ambitieniveau

Het gebied heeft een archeologisch lage verwachtingswaarde. Daarnaast verandert er weinig aan de dijk, waardoor er geen effect wordt verwacht.

Ecologische structuur en biodiversiteit – maximaal ambitieniveau

Er worden veel kansen gezien voor dit thema. Daarnaast is het een belangrijk thema, waardoor we voor een maximaal ambitieniveau kiezen. De kansen binnen het thema bieden de optie om met vrij weinig investeringen het maximale te bereiken. In de komende fase dient verder onderzocht te worden welke van de hieronder beschreven kansen de meeste meerwaarde opleveren voor de biodiversiteit op de dijk. Bijvoorbeeld door ecologen een plan op te laten stellen voor de dijk.

Kansen

- Ecologische meerwaarde creëren door de toplaag te verschrallen
- Kies voor een kruidenrijk zaadmengsel
- Insectenhotel plaatsen
- Beschutting aanleggen voor dieren uit de Biesbosch
- Natuurvriendelijke oever creëren
- Habitat voor insecten versterken met begroeiing
- Versterken van het waterleven
- EV2/NVO meekoppelkansen

4.Toelichting ambitieniveaus & kansen

Thema: Ruimtelijke kwaliteit

Verkeershinder en –veiligheid – minimaal ambitieniveau

Zo min mogelijk hinder is altijd het streven, ook bij een minimale ambitie. Een hogere ambitie zou een extra stapje verder betekenen om hinder tegen te gaan. Een van die stappen zou werken vanuit het water kunnen zijn. Maar gezien de verwachte beperkte hinder weegt de verwachte extra inspanning (in kosten, maar ook CO2) niet op tegen de meerwaarde. Wel kan de aannemer worden gevraagd met een plan te komen waarbij het fietspad zo kort mogelijk wordt afgesloten en er een alternatieve route (door een van de tenen van de dijk) wordt aangeboden.

Maatschappelijke meerwaarde – minimaal ambitieniveau

Er worden verschillende kansen gezien op dit thema. Toch is er gekozen voor een minimaal ambitieniveau. Aangezien het projectgebied klein is, is de maatschappelijke impact dat ook. Wel is het wenselijk de mogelijkheden en wensen met de gemeente te verkennen. Ook staan er veel goede ideeën in de kansenlijst die mogelijk relevant zijn voor toekomstige grotere dijkversterkingsprojecten.

Kansen

- Ruimtelijke kwaliteit versterken
- Kunstwerk op de dijk (informatie 1^e HWBP project)
- Zonnepanelen
- Informatiebord over de dijk of de omgeving.
- Buurt tuin voor biologische groenten/kruiden
- Elektrisch materieel om geluidsoverlast te beperken
- Vis en/of zwem voorzieningen
- Prullenbakken en bankjes op de dijk
- Fietspad verbreden met apart voetpad ernaast

5. Afsluiting en Vervolg

Hoe nemen we de Duurzaamheidsroos mee?

De sessie heeft geleid tot concretere duurzame ambities en maatregelen. Maatregelen die nog verder uitgewerkt moeten worden, maar waarvan een deel meegenomen kan worden in ontwerp en/of aanbesteding.

Hoe nu verder?

In de Duurzaamheidsroosessie is gezamenlijk op integrale wijze naar het project en de projectomgeving gekeken. Dit heeft inzichten opgeleverd in de thema's waarop we een stap extra willen zetten dan we gebruikelijk zouden doen, of meer willen doen dan wat er wettelijk is vereist. In de sessie zijn diverse kansen benoemd die hier invulling aan geven.

Het doel is om deze kansen ook actief te benutten met een concrete aanpak. Hiervoor worden er haalbare doelen gesteld. Welke worden voorgelegd tijdens overleggen, en meegenomen in het project.

Het is wenselijk om na vaststelling van het VKA aan de hand van dit verslag vervolgacties inclusief actiehouders vast te stellen, zodat de verschillende duurzaamheidskansen tijdig worden meegenomen in het project.